

HYDEPARK

EEN PARK VOL PRACHT, PRAAL EN VERNUFTIGHEDEN

> **Mariska de Boer**

Was verbonden aan Copijn Tuin- en Landschapsarchitecten en is nu werkzaam als groen erfgoed specialist voor Groen Erfgoed Nu

Tussen Doorn en Driebergen verrees tussen 1885 en 1889 een immense villa, gelegen in een groots aangelegd park. Dit was het landgoed Hydepark van Hendrik van Loon en Louise Borski. Ze kochten in 1885 het toenmalige landgoed Heidepark met omliggende gronden.

Na 1885 kreeg het landgoed een volledige metamorfose. Hendrik Copijn verzorgde het ontwerp en de aanleg van het 252 hectare grote park. Het werd een project dat in Nederland zijn weerga niet kende. 'Een wonder was het... omdat hier voor het eerst in Nederland op grote schaal, door den bekwamen tuinarchitect Copijn een uitgestrekt park gebouwd werd uit woeste heidegronden.'¹

DE AANLEG

De financiële middelen voor de aanleg van Hydepark kwamen van de familie Borski. Louise van Loon-Borski ontving namelijk een grote erfenis na het overlijden van haar ouders en broer. De firma van de familie Borski was reeds overgegaan naar Hendrik van Loon en zijn oudste zoon Willem. Louise en Hendrik hadden ook nog een huis in Amsterdam en een in Cannes. Ze reisden veel

> 1905 HOOFDHUIS, OKD

en onderhielden contacten met de adel en de rijken van Europa.² Hydepark moest het weelderige decor worden voor het huwelijk van zoon Ernest in 1889 en de ondertrouw van dochter Ada in 1890.³

In korte tijd werd grond aangekocht en werden plannen gemaakt.⁴ Daarbij werkte Hendrik Copijn samen met de eigenaren, de architect J.N. Landré, diverse technici en leveranciers. Het park van Hydepark werd gefaseerd en in deelgebieden aangelegd.⁵ Van de deelgebieden zijn geen ontwerp- of werktekeningen bekend. De aquarel-tekening van Hendrik Copijn is ondertekend met de jaartallen 1885-1892 en kan beschouwd worden als een finale tekening.⁶

De aanleg van het park begon al in een vroeg stadium. Terwijl nog gebouwd en gesloopt werd, werd de heuvel met de watertoren al opgeworpen en beplant met bomen en heesters. Copijn nam bestaande weilanden, akkers en bomen op in zijn nieuwe ontwerp. De vruchtbare gronden van voormalige boerderijen vormden de basis voor uitgebreide nutstuinen en boomgaarden. De aanplant van grote bomen en gebundelde bomen gaf het

¹ J.D.C. van Dokkum, *Ons Mooie Nederland. Utrecht* (Amsterdam 1918)
² Inger Groeneveld, 'Hydepark, Internationale representatie en modern wooncomfort voor Louise van Loon-Borski', in: R. van de Laarse en Y. Kuiper, red., *Beelden van de Buitenplaats. Elitvorming en notabelencultuur in Nederland in de negentiende eeuw*, Adelgeschiedenis 3 (Hilversum 2005), p. 127-148
³ 'Huwelijk Zoon Van Loon op Hydepark', *Amerongsche Courant*, 1889
⁴ Registratie Hypotheekakte, oktober 1885, Het Utrechts archief, toegang 1294, inv.nr. 6763
⁵ M. Kamphuis, 'Een Eclectische Tuin', in: *Tien Eeuwen Kasteel de Haar; Wat Een Weelde* (Zwolle 2013)
⁶ Hendrik Copijn, *Finale-Tekening Hydepark (1885-1892)*, privé-collectie, J. Copijn Groenekan

> AQUAREL HYDEPARK DOOR HENDRIK COPIJN, COLLECTIE J. COPIJN

park bij aanleg al een volwassen aanzien. Van Dokkum schreef hierover in 1918: 'Op lange wagens werd een geheel woud van volgroeide bomen met wortelkruit en ongesnoeide twijgen volgens de methode van de Engelse planter Henry Stewart, van heinde en ver aangesleept en hier in van te voren geprepareerde nieuwen grond gebracht, met een gemak en zekerheid alsof het slechts het verplanten van heesters en bloemen gold'.⁷ Een recente analyse van jaarringen bevestigde, dat bij de aanleg van Hydepark negentig jaar oude bomen zijn aangeplant, die al op foto's uit 1889 een volwassen kroon hadden.

PRACHTIG PARK

Het resultaat van alle werkzaamheden was een groot park in de gemengde stijl. De basis van het park werd aangelegd in de landschapsstijl. In de omgeving van de villa stond een oranjerie en lagen verschillende deeltuinen. Elke deeltuin kreeg een eigen karakter en eigen soort beplanting. De diversiteit aan beplanting was daardoor op Hydepark groot. Functionele gebouwen en andere bouwwerken waren tuinsieraden en blikvangers in het park, waarbij de enorme villa het hoogtepunt en middelpunt van de zichtlijnen was.

Het reliëfrijke park in de landschapsstijl had open dalen met lange zichtlijnen naar de villa. Op de hoger gelegen ruggen stonden bomen en heesters. Passanten konden vanaf de openbare weg, over een spiegelende vijver, in de verte de grote sierlijke villa zien liggen. Arriverend over de toegangsweg, boden doorkijkjes de gasten een blik op de villa en sierlijke parkelementen zoals de heuvel met de folly-ruïne en de watertoren. De weidse uitzichten vanuit de villa moeten indruk op de gasten gemaakt hebben. Het pronkstuk was het uitzicht vanuit de eetkamer op de oranjerie. Van hieruit konden gasten verwarmd en zonder hinder van raamstijlen genieten van de fontein, de exotische beplanting en zeer decoratieve oranjerie.

Het landschappelijke park bood ruime wandelmogelijkheden, van korte avondrondjes tot wandelingen van enkele kilometers lang die ook per paard konden worden afgelegd. De wandelin-

gen leidden door een glooiend park met uitzichten over open dalen, bloemenweides, een hertenweide en slingerende waterpartijen. De villa, bijgebouwen en sierlijke bomen en heesters vormden het decor van de wandelingen en dienden als blikvangers. Bijzondere verrassingen bestonden uit diverse rustieke bouwwerken van hout en cement. Een tennishuisje, een hertenstal en een schuur bestonden geheel uit takken. De cementrustieke werken werden gebouwd door Moerkoert.⁸ Zo konden de openbare weg die door het park lag en de slingervijver overgestoken worden over bruggen van cementen boomstammen. Verspreid over het park werden cementrustieke rotsen aangelegd, waarvan een paar de ingang van duikers camouflerden of accentueerden. Enkele cementrustieke paddenstoelen werden gebruikt als opstapje voor ruiters om hun paard te bestijgen. Het hoogtepunt van de aanwezige cementrustieke bouwwerken werd een grottunnel met druppelende stalactieten.

PRONKEN MET DEELTUINEN

De besloten deeltuinen boden afwisseling tijdens de wandeling. Vanaf de heuvel met de folly-ruïne en de watertoren kwam een pad uit bij de oranjerie. Voor de oranjerie lag een geometrische tuin met exotische beplanting en welriekende bloemen. De fontein van de oranjerietuin werd gevoed vanuit een waterreservoir in de folly-ruïne bij de watertoren. In excursieverslagen en artikelen werd geschreven over 'een bloemaanleg – eenig in hun soort' en 'een ruim bassin met helder water, waaruit een hoge waterstraal opspringt'.⁹ De oranjerie met de palmenkas was een ware attractie, want daar konden bezoekers een kraan opendraaien, zodat water vanuit een grot langs rotsen met varens naar beneden stroomde.¹⁰

Vanaf de oranjerie kwam de wandelaar in het ovaalvormige

⁷ Van Dokkum, *Ons Mooie Nederland*

⁸ Vriendelijke mededeling van Eric Blok, Wageningen

⁹ W.J.N. Landré, 'Hydepark', *Eigen Haard*, 1889

¹⁰ C.L. van Groningen, Interview met oud-bewoners en bezoekers van Hydepark op 1 November 1997, gehouden op Landeck te Maarn, Museum Van Loon; Verslag Excursie IJzergieterij-Vereniging, Samenwerking Tot Genoegen, *Amerongsche Courant*, 1891

> 1935 ROSARIUM, OKD

rosarium waarover geschreven werd: 'beplant met honderden soorten van rozen in oneindige verscheidenheid [...] houdt de wandelaar al weder op, die haast niet weet hoe hij ontsnappen zal aan de vele bekoringen waarin hij wordt gevangen'.¹¹ In een heuvel ten oosten van de villa konden bezoekers wandelen door een kleine kloof in een cementrustieke rotstuin, de Zwitserse tuin. Hierin waren vakjes gemaakt voor rotsplanten, die bewaterd werden door middel van loden leidingen. Liefhebbers van tuinieren mochten de ommuurde moestuin niet overslaan. Hier bevonden zich met warm water verwarmde serres, druivenkassen en broeibakken. De tuinman kon zo kou, hagel en storm trotseren om de bewoners en hoge gasten van groenten, vruchten en bloemen te voorzien.

VERNUFT DER TECHNIEK

Hendrik van Loon en Louise van Loon-Borski eisten de nieuwste en beste technieken. Zowel de villa, enkele bijgebouwen als het park moesten voorzien worden van stromend water, centrale verwarming én elektriciteit.

Om Hydepark van dit alles te voorzien, werd een machinegebouw naast een infiltratieweide met een sierlijk slingerende spreng neergezet. In de infiltratieweide werden vijf zichtbare putten aangelegd. Ondergronds bevond zich een systeem om het schone water op te vangen, zodat altijd een voorraad van schoon water aanwezig was. Twee stoompompen pompten het water vervolgens naar het lage reservoir in de folly-ruïne en het hoge reservoir in de watertoren. Het lage reservoir voorzag het park van water en het schone water uit het hoge reservoir stroomde

¹¹ Landré, Hydepark

¹² Landré; zie ook Excursie Uzergijeterij

¹³ Verslag Excursie

> 1889-1895 ORANJERIE TUIN EN WATERTOREN, MVL

> GROTTUNNEL MET STALAGTIETEN, MVL

naar de waterleidingen op alle verdiepingen van de villa.¹² In de villa, het koetshuis en de orangerie was stromend water een nuttige luxe. In het park was bewatering nodig, omdat Hydepark was aangelegd op droge zandgrond. Verder moesten de fontein in de orangerietuin, de waterval in de hertenweide, de grottunnel en de forellenvijver voor de villa met stromend water gevoed worden.¹³

De elektriciteitscentrale in het machinegebouw was zo modern en groot, dat 800 gloeilampen van stroom voorzien konden worden. Hiermee werden de villa, het koetshuis en een deel van het park verlicht. Een andere noviteit was, dat de elektriciteitskabels ondergronds liepen.

SLOT

Het aan te leggen park van Hydepark was uitzonderlijk groot. Alles moest in twee jaar gerealiseerd worden en de opdrachtgevers, Hendrik van Loon en Louise Borski, stelden hoge eisen. Hendrik Copijn is deze uitdaging aangegaan en het is hem gelukt, terwijl het voor hem een groter en ingewikkelder project was dan hij ooit eerder had ontworpen en aangelegd. Het totaalconcept van parkaanleg, techniek, gebouwen en bouwwerken werd als geheel bedacht en uitgevoerd. Het park is vereenvoudigd, maar de structuren en belangrijke tuinsieraden zijn grotendeels behouden gebleven. Dit maakt de huidige 52 hectare grote buitenplaats van Hydepark nog steeds een waardevol park. Tijdens de Tweede wereldoorlog is de villa afgebrand. Na de oorlog werd de Nederlands Hervormde Kerk eigenaar van het overgebleven Hydepark. In 1962 kwam een Theologisch Seminarium in een nieuw hoofdgebouw op de locatie van de voormalige villa. Het diaconaal vakantiecentrum het F.D. Roosevelthuis kreeg in 1968 een plek achter de slingerenvijver, langs de Arnhemse Bovenweg. Het park kreeg in de loop der jaren een sober karakter. Sinds 2015 vinden nieuwe ontwikkelingen plaats op Hydepark. Het F.D. Roosevelthuis en het seminarie van de Protestantse Kerk Nederland huizen samen in een nieuw hoofdgebouw, gebouwd op de locatie van de voormalige villa van de familie Van Loon. Hierdoor is het hoofdgebouw weer de spil van de buitenplaats geworden. Voor enkele bijgebouwen is een nieuwe bestemming gevonden en voor andere gebouwen wordt nog een nieuwe functie gezocht.

De ontwikkelingen zijn en worden gebruikt om ook het park en tuinen van Hydepark een nieuw elan te geven. Bomen zijn gesnoeid en tuinen zijn hersteld. Het opvallendst zijn de herstelde paden voor het hoofdgebouw. Ze liggen als slingerende linten door het groene park en worden veel gebruikt door de gehandicapte en zieke gasten van het F.D. Roosevelthuis. Daarmee is Hydepark nog steeds het 'buiten' van vele gasten. ■